

Sygn. akt V CSK 456/13

POSTANOWIENIE

Dnia 29 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku M. S.
przy uczestnictwie [...] G. [...] S.A. w W.
o ustanowienie służebności przesyłu,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 29 kwietnia 2014 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w J.
z dnia 23 kwietnia 2013 r., sygn. akt II Ca [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądowym, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek (art. 398⁴ § 2 k.p.c.). Cel wymagań przewidzianych przez art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty tylko wtedy, gdy skarżący powoła i uzasadnieni istnienie przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jest konsekwencją oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich jest mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wnioskodawczyni wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na istotne zagadnienia prawne, budzące wątpliwości w orzecznictwie i wymagające wyjaśnienia, które przedstawiła w formie pytań: 1) czy dopuszczalne jest przyjęcie możliwości rozpoczęcia biegu terminu wymaganego do zasiedzenia służebności dla urządzenia gazowego, które w całości umiejscowione jest pod ziemią i fizycznie nie jest widoczne w kontekście przesłanki „widoczności” urządzeń wymaganej dla zasiedzenia służebności gruntowej oraz czy możliwe jest uwzględnienie zarzutu zasiedzenia przed „uwidocznieniem” urządzenia za pomocą słupków znacznikowych? 2) czy dopuszczalne jest uznanie, iż samo naniesienie na mapę trasy przebiegu urządzenia gazowego zlokalizowanego w całości pod powierzchnią ziemi jest wystarczającym z punktu widzenia art. 292 k.c. do uznania, że urządzenie to jest widoczne? 3) czy dopuszczalne jest ustanowienie służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesylu bez określenia nieruchomości władnącej? 4) czy dopuszczalne jest rozpoznanie zarzutu zasiedzenia, który został podniesiony bez wskazania konkretnej treści zasiedzianej służebności, to jest bez wskazania sposobu wykonywania prawa, którego dotyczy zasiedzenie? 5) czy służebność przesylu uregulowana w art. 305¹ do 305⁴ k.c. jest szczególnym

rodzajem służebności gruntowej? 6) w razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie 1 i 3, czy przed uregulowaniem w art. 305¹ do 305⁴ k.c. służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa? 7) w razie udzielenia odpowiedzi negatywnej na 4 pytanie – czy okres posiadania przez przedsiębiorstwo nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu przed jej uregulowaniem w art. 305¹ do 305⁴ k.c. podlega zaliczeniu do okresu posiadania niezbędnego do jej zasiedzenia?

Zgodnie z ustaloną linią orzecznictwa powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jako przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga wskazania problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 października 2001 r., I PKN 129/01, OSNP 2003, nr 18, poz. 436). Skarżący powinien to zagadnienie sformułować oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych w związku ze stosowaniem przepisów, na tle których zagadnienie powstało. Zagadnienie to powinno być nadto „istotne” z uwagi na wagę przedstawionego przez skarżącego problemu interpretacyjnego dla systemu prawa. Skoro jednak skarga kasacyjna wnoszona jest w konkretnej sprawie, to zarówno charakter zgłoszonego w niej roszczenia, jak i ustalony przez sądy *meriti* stan faktyczny, którym Sąd Najwyższy jest związany (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.), musi pozostawać w związku z przedstawionym przez skarżącego zagadnieniem prawnym i pozwalać na jego rozstrzygnięcie.

Każde z zagadnień przedstawionych przez wnioskodawcę w formie zacytowanych wyżej pytań, było już rozważane w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

W uzasadnieniu postanowienia z 14 lutego 2013 r., II CSK 389/12 (Lex nr 1314388), Sąd Najwyższy przeanalizował orzecznictwo dotyczące wymagań stawianych urządzeniu, decydujących o możliwości uznania je za trwałe i widoczne w rozumieniu przepisów o zasiedzeniu służebności. Sąd Najwyższy stwierdził, że linie przesyłowe z natury rzeczy dzielą się na urządzenia napowietrzne i podziemne. Gazociągi, wodociągi i kanalizacje, to w przeważającej części urządzenia

podziemne i już z tego względu nieracjonalna jest taka wykładnia art. 292 k.c., której wynikiem byłoby wymaganie, aby gazociąg w czasie biegu terminu zasiedzenia był widoczny dla właściciela każdej nieruchomości, przez którą przebiega. Przy urządzeniach podziemnych chodzi o możliwość stwierdzenia ich istnienia w czasie biegu terminu zasiedzenia przy pomocy wzroku, ale niekoniecznie chodzi tu o zauważenie urządzenia jako takiego. Ustawa nie posługuje się pojęciem urządzenia naziemnego, ale urządzenia widocznego. Chodzi zatem zarówno o zauważenie części składowych takiego podziemnego urządzenia, jeżeli wychodzą nad powierzchnię gruntu, jak i o zauważenie oznaczeń wskazujących na jego istnienie pod powierzchnią gruntu (...). Jeżeli każdorazowy właściciel nieruchomości w czasie biegu zasiedzenia miał wiedzę o zlokalizowaniu na niej gazociągu, to spełnienie przesłanki widoczności urządzenia wątpliwości budzić nie może. Jeżeli natomiast wystąpił brak takiej wiedzy u kolejnego właściciela, to należy przyjąć, że omawiana przesłanka jest spełniona, jeżeli urządzenie zostało tak oznakowane, że właściciel obiektywnie oceniając mógł i powinien taką wiedzę posiadać - magistrale przesyłowe są bowiem trwale oznakowane w terenie (§ 8 ust. 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki z 30 lipca 2001 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe). W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Najwyższy przytoczył wcześniejsze orzeczenia, które wytyczyły tę linię orzecznictwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 6 lipca 2011 r., I CSK 157/11, BSN 2011, nr 11, s. 12, z 24 kwietnia 2002 r., V CKN 972/00, OSP 2003, nr 7-8, poz. 100).

Służebność o treści odpowiadającej służebności przesyłu polega na posadowieniu na cudzej nieruchomości urządzeń służących np. do przesyłania energii oraz na dostępie do nich, w celu zachowania ich w stanie technicznym zdatnym do takiego użytku. Tym uprawnieniom przedsiębiorcy odpowiada obowiązek właściciela powstrzymania się od działań, które mogłyby uniemożliwić wykonanie uprawnień o treści przytoczonej wyżej. Na treść tej służebności składa się zatem uprawnienie do żądania od właściciela nieruchomości, by powstrzymał się od pewnych form wykonywania własnego prawa do niej, w miejscu, przez które przebiegają urządzenia przesyłowe.

Na bazie stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy w uchwale z 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 142) w orzecznictwie wypracowana została teza, że skoro przed 3 sierpnia 2008 r. możliwe było umowne nabycie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, to dopuszczalne było także jej nabycie w drodze zasiedzenia na podstawie art. 292 k.c. Początkowo pogląd ten kształtował linię orzecniczą dopuszczającą wprowadzenie możliwości zasiedzenia służebności, ale w „klasycznej” dla służebności gruntowej postaci, a zatem na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości władnącej, którą wnioskodawca musiał zidentyfikować. W kolejnych orzeczeniach Sąd Najwyższy argumentował, iż okoliczność, że służebność gruntowa zwiększy użyteczność przedsiębiorstwa prowadzonego przez właściciela nieruchomości nie może automatycznie wykluczać istnienia nieruchomości władnącej. W skład przedsiębiorstwa mogą wchodzić także nieruchomości (art. 55¹ pkt 2 k.c.), a funkcjonowanie przedsiębiorstwa energetycznego bez takich nieruchomości jest trudne do wyobrażenia. Bez znaczenia jest, że w skład przedsiębiorstwa wchodzi wiele nieruchomości. Ułatwienie funkcjonowania przedsiębiorstwa może, w okolicznościach konkretnej sprawy, stanowić jednocześnie zwiększenie użyteczności nieruchomości należącej do tego przedsiębiorstwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 września 2006 r., II CSK 112/06, Mon. Prawn. 2006, nr 19, s. 1016; z 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, Lex nr 461735; z 5 czerwca 2009 r., I CSK 392/08, Lex nr 578032; z 4 października 2006 r., II CSK 119/06, Mon. Prawn. 2006, nr 21, s. 1128).

Z czasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego doszedł do głosu pogląd, że możliwe jest nabycie przez zasiedzenie przed 3 sierpnia 2008 r. służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, ustanawianej nie na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości władnącej, bo tej w ogóle nie ma potrzeby identyfikować, ale bezpośrednio na rzecz Skarbu Państwa (do 1 lutego 1989 r.) albo przedsiębiorcy przesyłowego (od 1 lutego 1989 r.). Takie stanowisko zostało wyrażone w uchwałach Sądu Najwyższego z 7 października 2008 r., III CZP 89/08, BSN 2008, nr 10, s. 7; z 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, BSN 2013, nr 6, s. 5; z 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139; w wyroku Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2008 r., II CSK 389/08, Lex nr 484715,

w postanowieniach Sądu Najwyższego: z 22 lipca 2010 r., I CSK 606/09, Lex nr 737248; z 14 listopada 2012 r., II CSK 120/12, Lex nr 1267161; z 6 lutego 2013 r., V CSK 129/12, Lex nr 1294483; z 14 czerwca 2013 r., 321/12, Lex nr 1381040).

Próbie pogodzenia obu poglądów na temat charakteru i konstrukcji służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu Sąd Najwyższy podjął w uzasadnieniu postanowienia z 16 stycznia 2013 r., II CSK 289/12 (Lex nr 1288634), w którym stwierdził, że odstąpienie w drodze wykładni od konieczności określenia w czynności prawnej bądź orzeczeniu nieruchomości władnącej, na rzecz której wystąpił *ex lege* skutek zasiedzenia, nastąpiło w rezultacie odwołania się do pojęcia przedsiębiorstwa w ujęciu przedmiotowym i przyjęcia domniemania, że składnikiem przedsiębiorstwa przesyłowego jest zawsze taka nieruchomość. Przy tego rodzaju koncepcji brak określenia nieruchomości władnącej jest tylko technicznym uproszczeniem służącym przyspieszeniu postępowania i nie świadczy o braku wystąpienia przesłanki merytorycznej w postaci nieruchomości władnącej.

Zgodnie z poglądem przyjętym przez Sądy *meriti* uczestnik nabył przez zasiedzenie służebność pozwalającą mu na korzystanie z nieruchomości wnioskodawczyni na potrzeby utrzymania na niej własnych urządzeń przesyłowych przed 3 sierpnia 2008 r. i nawet nie twierdził, żeby do zasiedzenia służebności doszło po 3 sierpnia 2008 r. W tej sytuacji niniejsza sprawa nie dostarcza podstaw do rozważań, czy okres posiadania przez przedsiębiorstwo nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu przed jej uregulowaniem w art. 305¹-305⁴ k.c. podlega zaliczeniu do okresu posiadania niezbędnego do jej zasiedzenia.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono jak w postanowieniu.

[aw]